

**بررسی تطبیقی مقررات
ازدواج
در فقه امامیه و مذاهب اربعه اهل سنت**

علیم‌راد یوسفی

مدرس حوزه و دانشگاه

مصطفی عزیزی ارشد

عضو باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی و
دانشجوی دکترای حقوق کیفری و جرم‌شناسی

سرشناسه:	یوسفی، علیرضا، ۱۳۵۱ -
عنوان و نام پدیدآور:	بررسی تطبیقی مقررات ازدواج در فقه امامیه و مذاهب اربعه اهل سنت
مشخصات نشر:	تهران: آریاداد، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری:	۱۱۶ص
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۸۲۴۲-۸۴-۰
وضعیت فهرست نویسی:	فیا
موضوع:	زناشویی (فقه) (Marriage (Islamic law) — فقه تطبیقی
زناشویی (فقه اهل سنت) (Marriage (Islamic law, Sunnites)	
شناسه افزوده:	عزیز ارشد، مصطفی، ۱۳۵۶
رده بندی کنگره:	۱۳۹۶ ب۴ ۱۸۹/۱ BP
رده بندی دیسیپلین:	۲۹۷/۳۶
شماره کتابخانه ملی:	۴۸۳۳۶۵۷

آریاداد
بررسی تطبیقی مقررات
ازدواج

در فقه امامیه و مذاهب اربعه اهل سنت
علیرضا یوسفی - مصطفی عزیز ارشد
انتشارات: آریاداد

چاپ و صحافی: راه نیا

چاپ یکم ۱۳۹۶

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۲۴۲-۸۴-۰

قیمت: ۹۰/۰۰۰ ریال

فرایند تولید کلی و جزئی به هر صورت بدون اجازه مکتوب ناشر ممنوع است.
کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.

تلفن مراکز پخش: ۶۶۹۶۷۸۶۴ - ۶۶۹۷۷۲۲۵

Aryapub.ir

فهرست مطالب

۱۱.....	مقدمه
۱۵.....	فصل اول: کلیات عقد و ازدواج
۱۷.....	۱. مفهوم ازدواج
۱۸.....	۲. ضرورت و اهمیت ازدواج
۲۰.....	۳. اهداف ازدواج
۲۱.....	فصل دوم: صیغه عقد ازدواج
۲۳.....	۱. الفاظ ایجاب و قبول در عقد ازدواج
۲۴.....	۲. طرفین ایجاب و قبول در عقد ازدواج
۲۵.....	۳. فوریت در ایجاب و قبول عقد ازدواج
۲۵.....	۴. تطابق الفاظ قبول با ایجاب در صیغه عقد ازدواج
۲۶.....	۵. ضرورت عربی بودن الفاظ ایجاب و قبول در صیغه عقد نکاح
۲۷.....	۶. اجرای صیغه عقد ازدواج توسط فرد لال
۲۷.....	۷. کتابت ایجاب و قبول صیغه عقد ازدواج به جای خواندن
۲۸.....	۸. آیا لزوماً باید ایجاب از طرف زوجه مقدم بر قبول زوج باشد؟
۲۹.....	۹. لزوم انعقاد صیغه عقد نکاح (الفاظ ایجاب و قبول) به صورت ماضی
۲۹.....	۱۰. وضعیت صیغه عقد به صورت هزل و شوخی
۳۰.....	۱۱. ازدواج بدون صیغه عقد (نکاح معاطاتی)
۳۰.....	نکاح شغار

فصل سوم: شرایط عاقدین (زوجین) در عقد ازدواج ۳۱

۱. بلوغ و عقل ۳۳

۱-۱. حقیقت بلوغ ۳۴

۱-۲. نشانه‌های بلوغ از دیدگاه روان‌شناسان ۳۴

۱-۳. عوامل مؤثر در بلوغ ۳۴

۱-۴. سن بلوغ در قوانین بشری ۳۵

۱-۵. بلوغ شرعی ۳۶

۱-۶. نشانه‌های طبیعی بلوغ ۳۶

۱-۷. سن بلوغ، ختنان و پسران از دیدگاه امامیه ۳۷

۱-۸. سن بلوغ از دیدگاه مذاهب اربعه اهل سنت ۳۸

۱-۹. نتیجه‌گیری در مورد سن بلوغ، ختنان در مذاهب خمس ۳۸

۲. رشد ۳۸

۳. رضا و اختیار ۳۹

۴. تعیین زوجین ۳۹

۵. کفالت زوجین ۴۰

فصل چهارم: اولیای عقد ۴۳

۱. کلیات: اولیای عقد و ترتیب آنها نکاح ۴۵

۲. انواع ولایت در امر ازدواج ۴۶

۱-۲. ولایت بر دختر بالغه، رشیده، ثبیه ۴۶

۲-۲. ولایت بر دختر بالغه رشیده باکره ۴۷

۲-۳. ولایت بر صغار ۴۸

۱-۲-۳. وضعیت ازدواج صغیر یا صغیره ۴۸

۲-۲-۲. اصحاب ولایت در ازدواج قبل از بلوغ صغیر و صغیره ۴۸

۴۸.....	۲-۳-۳. آیا صغیر یا صغیره بعد از رسیدن به سن بلوغ حق فسخ ازدواج را دارند؟
۴۹.....	۲-۴. ولایت بر زنی که امور خودش را مستقلاً انجام می‌دهد.....
۵۰.....	۲-۵. ولایت بر دختری که ازدواج کرده اما به دلایلی (طلاق قبل از دخول - فوت زوج قبل از دخول و ...) هنوز باکره است.....
۵۰.....	۲-۶. ولایت بر دختری که بکارتش به واسطه ازدواج زائل نشده باشد.....
۵۱.....	۳. عضل.....
۵۳.....	فصل پنجم: شروط ضمن عقد ازدواج.....
۵۵.....	۱. شرط خور فسخ در عقد.....
۵۵.....	۲. شرط تعلیق در عقد ازدواج.....
۵۶.....	۳. شرط کردن اموری که من با آن موافق است.....
۵۶.....	۴. شرط کردن اموری که مخالف من است.....
۵۷.....	۵. شرط حضور شهود در زمان عقد نکاح.....
۵۸.....	۶. شرط خیار.....
۵۸.....	۷. تهیه جهاز.....
۶۱.....	فصل ششم: مهریه.....
۶۳.....	۱. کلیات.....
۶۳.....	۱-۱. معانی لغوی و اصطلاحی مهریه.....
۶۴.....	۱-۲. فلسفه مهر.....
۶۶.....	۲. انواع و مقدار مهر.....
۶۶.....	۱-۲. انواع مهر.....
۶۷.....	۱-۱-۲. مهرالمثل.....
۶۸.....	۱-۲-۲. موارد تعلق مهرالمثل.....
۶۹.....	۱-۲-۳. مهرالمتعّه.....

۷۰.....	۲-۲. مقدار مهر
۷۱.....	۳. زمان تعیین، استقرار و پرداخت مهر
۷۱.....	۳-۱. زمان تعیین مهر
۷۲.....	۳-۲. زمان استقرار مهر
۷۲.....	۳-۳. زمان پرداخت مهر
۷۳.....	۴. تعجیل و تأجیل در مهر
۷۴.....	۵. اختلاف زوجین در مورد مهریه
۷۴.....	۵-۱. اختلاف در مورد مقدار مهریه
۷۵.....	۵-۲. اختلاف زوجین در مورد بل یا عدم تحویل مهریه
۷۶.....	۶. تقلیل مهریه به نصف
۷۶.....	۷. وضعیت عقد در زمان عجز شوهر از پرداخت مهریه به زن
۷۷.....	۸. موارد سقوط مهریه
۷۹.....	فصل هفتم: ۱. ازدواج موقت؛ ۲. ازدواج دائم
۸۱.....	۱. ازدواج موقت
۸۱.....	۱-۱. مقدمه
۸۲.....	۱-۲. تعریف ازدواج موقت
۸۲.....	۱-۳. ضرورت و فلسفه ازدواج موقت
۸۴.....	۱-۴. کیفیت اجرای عقد ازدواج موقت
۸۴.....	۱-۵. ارکان و احکام ازدواج موقت
۸۵.....	۱-۶. موارد اختلاف و مشترکات متعه با ازدواج دائم را می‌توان به شرح ذیل بیان کرد
۸۵.....	۱-۶-۱. مشترکات ازدواج موقت با ازدواج دائم
۸۵.....	۱-۶-۲. موارد اختلاف ازدواج موقت با ازدواج دائم
۸۵.....	۱-۷. نظر شیعه و اهل سنت در خصوص ازدواج موقت

۸-۱. سوءاستفاده‌ها از ازدواج موقت	۸۷
۹-۱. دلایل امامیه در خصوص مشروع بودن ازدواج موقت	۸۷
۹-۱-۱. قرآن	۸۸
۹-۲-۱. سنت	۸۸
۱۰-۱. دلایل اهل سنت در تحریم متعه	۸۸
۱۱-۱. پاسخ‌ها و دلایل امامیه در خصوص ادعای تحریم و نسخ ازدواج موقت توسط اهل سنت	۸۹
۲. ازدواج مسیار	۹۳
۲-۱. معنای لغوی و اصطلاحی ازدواج مسیار	۹۳
الف) معنای لغوی، کلی، مسیار	۹۳
ب) معنای اصطلاحی، همه، مسیار	۹۳
۲-۲. پیشینه نکاح مسیار	۹۳
۲-۳. دلایل مباح بودن این ازدواج (مسار) در کتاب و سنت نبوی	۹۴
۲-۴. عوامل شیوع ازدواج مسیار	۹۵
۲-۵. دیدگاه‌های علمای معاصر اهل سنت در خصوص این ازدواج	۹۶
۲-۶. تفاوت‌های ازدواج موقت «متعه» و ازدواج مسیار «مسار»	۹۷
۲-۷. بیان چند نکته	۹۷
فصل هشتم: نتیجه‌گیری	۱۰۱
الف) نظر امامیه در خصوص سن ازدواج دختر و پسر	۱۰۳
ب) نظر مذاهب اربعه اهل سنت در خصوص سن بلوغ دختر و پسر	۱۰۴
الف) موارد سقوط مهریه	۱۰۷
ب) تقلیل مهریه به نصف	۱۰۷
فهرست منابع	۱۱۱
سایت‌های اینترنتی	۱۱۶

مقدمه

تشکیل خانواده و ازدواج یکی از نیازهای اساسی بشر است که کمتر کسی منکر آن بوده و بقاء و دوام جوامع بشری به این امر بستگی دارد.

با بررسی دقیق در کتب مختلف ادیان الهی، به این نکته می‌رسیم که تمامی آنها به نوعی تشکیل خانواده و ازدواج را سفارش کرده و از غذبت و تنهایی نهی کرده‌اند. دین مبین اسلام نیز بالأخص به این موضوع توجه فزانی داشته و برای این امر دستورات و احکامی خاص را صادر فرموده و در آیات و روایات فراوان بدان سفارش نموده از جمله آیه «فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَثْنَى وَ ثُلَاثَ وَ رِبَاعًا»^۱.

پس آنکس از زنان را به نکاح خود در آمد که شما را نیکو و مناسب با عدالت است دو یا سه و یا چهار.

و آیه «وَأَنْكِحُوا الْأَيَامَى مِنْكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ»^۲

کسانی را که همسر ندارند به ازدواج آورید خواه شایسته آنان زن و خواه از مردان، اگر فقیر و نیازمند باشند، خداوندی از فضل خود آنان را بی‌نیاز می‌سازد. خداوند سعت‌دهنده و داناست.

روایات بسیاری نیز در خصوص اهمیت و استحباب ازدواج از معصومین بیان شده از جمله در کتاب شریف وسائل الشیعه در باب مقدمات نکاح و آداب آن احادیث را با این صورت نمونه بیان می‌داریم:

۱. رسول گرامی اسلام فرمودند: «ما بُنِيَ بِنَاءٌ فِي الْإِسْلَامِ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ مِنَ التَّزْوِيجِ»^۳

هیچ بنایی در اسلام بنا نهاده نشده است که محبوب تر از ازدواج در نزد خداوند باشد.

۲. رسول گرامی اسلام فرمودند: «إِتَّخَذُوا الْإِهْلَ فَإِنَّهُ أَرْزَقَ لَكُمْ»^۴

ازدواج کنید و اهل و عیال بگیرید، به درستی که آنها روزی شما هستند.

۱. سوره مبارکه نساء آیه ۳.

۲. سوره مبارکه نور آیه ۳۲.

۳. حر عاملی، وسائل الشیعه، ج ۷، ص ۳.

۴. شیخ صدوق، الفقه من لایحضر الفقیه، ج ۲، ص ۱۲۳.

۳. رسول گرامی اسلام فرمودند: «اربع من سنن المرسلین: الحناء و التعطّر، والسواک و النکاح»^۱. چهار عمل از سنت پیامبر بوده است: حنا کردن، عطر زدن، مسواک کردن و ازدواج نمودن.
۴. رسول گرامی اسلام فرمودند: «ازدواج کنید، تولید نسل نمایید، زیاد شوید که من بر امت دیگر به سبب کثرت شما، افتخار می‌کنم ولو به سبب فرزند سقط شده»^۲.
۵. رسول گرامی اسلام فرمودند: «بدترین مردگان شما، عذاب‌ها (مجردها) می‌باشند»^۳. داشتن جامعه‌ای سالم و پویا، یکی از اهداف ملی کشورها و جوامع انسانی است و دولتمردان و دست‌اندرکاران اداره حکومت‌ها همواره برنامه‌های فراوانی را در این خصوص طراحی و اجرا می‌نمایند. بی‌گمان دستیابی به چنین جامعه‌ای در گرو داشتن خانواده‌های مستحکم و پویایی است که بدو راه ازدواج به وجود آمده و تشکیل یافته‌اند. بنابراین اولین قدم در رسیدن به هدف فوق، تشکیل خانواده و ازدواج می‌باشد که آن هم می‌بایست در پرتو، قوانین و احکام خاص خود صورت گیرد، بنابراین اصل از آن بر حسب باید نسبت به احکام و قوانین وارده در خصوص ازدواج اطلاع و آگاهی داشته باشیم. با عنایت به اینکه در اکثر جوامع اسلامی فرقه‌های مختلفی، اعم از شیعه، حنفی، حنبلی، مالکی و شافعی در کنار هم زندگی می‌کنند، لذا ضروریست که محاکم حقوقی و قضایی، جهت امر ازدواج پیروان فرق مختلف اسلامی احکام و قوانین طرفین ازدواج را شناخته و با توجه به آن احکام، نسبت به انعقاد عقد در بین آنها اقدام نمایند، چراکه طبق قانون مدنی جمهوری اسلامی ایران در این خصوص اشعار می‌دارد:
- «اتباع خارجه مقیم در خاک ایران، از حیث مسائل مربوط به احوال شخصیه و اهلیت خود و همچنین از حیث حقوق ارثیه در حدود معاهدات، تابع قوانین و مقررات دولت متبوع خود خواهند بود»^۴.
- با عنایت به مطالب فوق، پس از بررسی‌ها و تحقیقات به عمل آمده در خصوص احکام و قوانین ازدواج امامیه و مذاهب اربعه اهل سنت، مجموعه‌ای منسجم را نیافته و آنچه موجود بود یا به یک جنبه قضیه توجه کرده یا اصلاً توجه نداشته لذا تلاش شد در این کتاب تا حد مقدور، احکام ازدواج در پنج فرقه مذکور بررسی و با هم تطبیق گردد تا انشاءالله مورد توجه دوستداران واقع گردد.
- با عنایت به مطالب بیان شده در خصوص اهمیت و توجه اسلام به ازدواج هریک از مذاهب اسلامی با توجه به مسلک و مذهب خویش احکام و مقرراتی را در این باره بیان کرده‌اند.

۱. ترمذی، محمد بن عیسی، سنن ترمذی، ص ۱۲۵.

۲. علامه مجلسی، بحار الانوار، ج ۴، ص ۱۴۰.

۳. ابن ابی جمهور، عوالی اللئالی، ج ۲، ص ۱۲۵.

۴. کاتوزیان، ناصر، قانون مدنی در نظم حقوق کنونی، ص ۲۹ و ۲۸.